شنبه‌ها با شاهنامه فردوسی ۲۷

دکتر یوسف بیا
شاعر و پژوهشگر

تو بر کردگار روان و خرد
ستایش گزین تا چه اندرخورد
ببین ای خردمند روشن‌روان
که چون باید او را ستودن توان
توخستوشو آن را که هست و یکی‌ست
روان و خرد را جز این راه نیست

بیت‌های آغازین داستان «رستم و اکوان دیو» برای بررسی اندیشه‌های فردوسی بسیار مهم‌اند. حکیم توس در این بیت‌ها ابتدا سخنانی در باب توحید خداوند می‌گوید و سپس باورهای عقلی و دیدگاه‌های حکمی‌اش را بیان می‌کند. فردوسی می‌گوید: ای انسان، تو خداوند را که آفریننده روان و خرد است، چنان ستایش کن که شایسته اوست و اینک که صاحب خرد و روان روشن هستی، بدان که چگونه می‌توان و چگونه باید خداوند را ستود و سپس به وجود خداوند اقرار کن که همیشه هست و همیشه یگانه است. زیرا روان و خرد انسان راهی به‌جز اقرار به هستی و یگانگی خداوند ندارد. در این بیت‌ها، «روان» به‌معنای «جان در تن» و «نیروی شناسنده و اندیشمند در تن انسان» و «نفس انسانی» است، «خرد» به‌معنای «عقل» و نزدیک به همان مفهومی است که فلاسفه اسلامی از آن به‌عنوان «عقل اول» یعنی نخستین آفریده خداوند یاد می‌کنند، «روشن‌روان» یعنی «جان آگاه» و «دل روشن» و «روان بیدار» و «نفس عاقله»، «خستو» نیز به‌معنای «معترف» و «اقرارکننده» است. این بیت‌ها به‌طور مشخصی یادآور بیت‌های آغازین حماسه ملی ایران است، به‌ویژه عبارت «کردگار روان و خرد» مصرع «به نام خداوند جان و خرد» را به ذهن متبادر می‌کند و مصرع «تو خستو شو آن را که هست و یکی‌ست» بسیار شبیه است به مصرع «به هستیش باید که خستو شوی». اما چرا فردوسی این بیت‌های توحیدی و بیت‌های حکیمانه بعدی را در آغاز داستان «رستم و اکوان دیو» آورده است؟ می‌دانیم که «اکوان دیو» وارونه‌کار است و سخنانی می‌گوید که می‌خواهد برعکس آن عمل کند. نبرد رستم با او نیز از این منظر بسیار زیبا و جالب توجه می‌نماید که جهان پهلوان ایران در فراز و فرود مبارزه‌اش با اکوان همواره مراقب است که از وارونه‌گویی و وارونه‌کاری حریفش غافل نشود. شاید این وارونه‌گویی‌ها و وارونه‌کاری‌ها نمادی از شگفتی‌های گمراه‌کننده جهان هستی است که ممکن است انسان را از وجود خداوند و باورهای اصیل و اصلی‌اش دور بدارد و به همین دلیل است که حکیم توس پیش از آنکه سرودن ماجراهای عجیب و غریب «رستم و اکوان دیو» را آغاز کند، به مخاطبش یادآوری می‌کند که پاک‌ترین و ناب‌ترین و ضروری‌ترین باور انسان همانا توحید خداوند است که با صفای دل و خردمندی اثبات می‌شود و خداپرستی را بر انسان واجب می‌گرداند.

نگاره و درنگ

جمعه‌بازار کتاب مشهد در بولوار شهید مدرس، بیش از دو دهه است که پاتوق کتاب‌خوان‌های مشهدی است. تمرکز انواع و اقسام کتاب‌ها در رشته‌ها و موضوعات گوناگون و تخفیف کتاب‌های نو و بهای ارزان کتاب‌های دست‌دوم انگیزه لازم را برای حضور اهالی کتاب در این راسته فراهم می‌کند. با این حال، نقدهایی هم به این بازار و متولیان آن وارد است. برای نمونه، برخی سخت‌گیری‌های عجیب و غریب سبب شده است تا شمار کتاب‌های درسی و دانشگاهی بخش در خور توجهی از بازار را به خود اختصاص دهد در حالی که آنچه آمار واقعی کتاب‌خوانی را در جامعه افزایش می‌دهد، مطالعه کتاب‌های همگانی (رمان و شعر و تاریخ و فلسفه و...) است. همچنین زمان فعالیت فروشنده‌ها در این بازار روز مشهد، تا ساعت ۲ بعدازظهر است، اگرچه در دیگر بازارهای کالا زمان بیشتری به خریداران خدمات می‌دهند. در آینده‌ای نزدیک، از این بازار بیشتر خواهیم گفت.

زین قند پارسی

علیرضا حیدری | مدرس و ویراستار

ناویراسته ✗

رییس جامعه جراحان: برای رشته جراحی کودکان و جراحی قلب حتی یک داوطلب نداریم. مجبور به واردات پزشک خواهیم شد.

ویراسته ✓

رئیس جامعه جراحان: برای رشته جراحی کودکان و جراحی قلب حتی یک داوطلب نداریم. مجبوریم برای جبران از پزشکان خارجی دعوت کنیم.

نکته

۱. نگارش درست و پیشنهاد فرهنگستان «رئیس» است.

۲. پزشک کالا نیست که واردات داشته باشید!

#زین_قند_پارسی

نگرانی‌های شاعر مهاجر افغانستانی از فارسی ستیزی در منطقه

درباره زبان فارسی کم‌کاری شده است

گفت‌وگو با ابوطالب مظفری به مناسبت چاپ ۲ مجموعه شعر تازه در روزهای پیش از نمایشگاه

محبوبه عظیم زاده

گفت‌وگو

محمدکاظم کاظمی پارسال در سی و سومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران گفت: «کتاب‌های بسیاری می‌بینیم که دوستان ایرانی به آن‌ها علاقه‌مندند. دانشجویانی هستند که به تحقیق در شعر شاعران افغانستانی علاقه دارند و می‌خواهند درباره ادبیات داستانی افغانستان تحقیق کنند، اما می‌گویند منبع نداریم. خیلی وقت‌ها به من می‌گویند به‌عنوان مثال می‌خواهیم درباره واصف باختری پایان‌نامه بنویسیم، اما منبع نداریم، چه کنیم؟ من چندین بار از کتاب‌های شخصی‌ام کپی گرفته‌ام و به شهرهای گوناگون ایران فرستاده‌ام تا آن‌ها استفاده کنند.» همان‌گونه که از گفته‌های این شاعر مهاجر ساکن مشهد پیداست، در ایران کتاب‌های نویسندگان و شاعران افغانستانی یا در دسترس نیست یا چنان کمیاب و کم‌تعداد است که دست‌یافتن به آن بسیار دشوار است. با این حال، سال‌هاست نمایشگاه کتاب تهران فرصتی را برای تعاملات فرهنگی بیشتر میان دو کشور ایران و افغانستان که روزی جغرافیای مشترک داشته‌اند، فراهم کرده است. پارسال ۱۰ ناشر از افغانستان در بخش بین‌الملل نمایشگاه کتاب تهران حاضر بودند و امسال هم نمایشگاه کتاب تهران از نویسندگان و شاعران این کشور خالی نیست. ابوطالب مظفری شاعر و پژوهشگر و منتقد ادبی اهل افغانستان و یکی از شخصیت‌های فرهنگی مهاجران افغانستانی ساکن مشهد و ایران است که امسال با دو کتاب تازه در نمایشگاه حضور دارد. هم‌زمان با انتشار این دو مجموعه شعر، با او درباره کتاب‌هایش و اهمیت این رویداد فرهنگی برای هر دو ملت ایران و افغانستان و نیز اوضاع سیاسی کنونی کشور زادگاهش و تأثیر آن بر فضای فرهنگی آن کشور گفت‌وگو کرده‌ایم.

آزاد و کلاسیک در کنار هم!

یک مجموعه شعر کلاسیک به نام «شهریاری و شتربانی» و یک مجموعه شعر آزاد با نام «تنباکوی تلخ وطنی» کتاب‌هایی است که ابوطالب مظفری امسال با آن‌ها در سی‌وچهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران شرکت کرده است؛ کتاب‌هایی که تازه از تنور نشر بیرون آمده و داغ داغ است. هردو این مجموعه‌ها را انتشارات عرفان چاپ کرده که بیش از سه دهه است به‌عنوان ناشری افغانستانی در تهران فعالیت می‌کند.

او در معرفی این آثار توضیح می‌دهد: «شهریاری و شتربانی» مجموعه‌ای از اشعار کلاسیک تازه در قالب‌های متنوعی مانند غزل و چهارپاره و مثنوی را شامل می‌شود. «تنباکوی تلخ وطنی» نیز دربرگیرنده اشعار تازه نیمایی و آزاد من است. شعرهای این دو مجموعه، اجتماعی و سیاسی است و به اوضاع افغانستان و اتفاق‌هایی ربط دارد که در دو دهه گذشته در آنجا رخ داده است. ضمن اینکه بخشی از آن هم اشعار عاشقانه و آیینی است.

مظفری پارسال در نخستین جشنواره جهانی شعر آیینی برای شعری به نام «ترکیب‌بندی شرِ شوکران» رتبه سوم را به دست آورد و پیش از آن نیز کتاب‌هایی مانند مجموعه شعر «عقاب چگونه می‌میرد» و «پایتخت پری‌ها» پژوهشی درباره شعر معاصر افغانستان و گزیده شعرهای عبدالحسین توفیق با نام «ابر نقره‌کار» را منتشر کرده است.

غفلت؛ خطری که به جان زبان فارسی افتاده است

زبان و اقلیم فرهنگی یکی از دغدغه‌های بسیار مهمی است که ابوطالب مظفری پیش از این هم مطرح کرده است. او می‌گوید: مدت‌ها پیش را به خاطر بیاورید که زبان فارسی در تاجیکستان و ازبکستان و آذربایجان و هندوستان و پاکستان و بخشی از ترکیه رایج بود. این مناطق همگی در حوزه زبان فارسی بودند، اما بر اثر غفلت‌ها و مشکلات، یکی‌یکی از بدنه زبان فارسی جدا شدند و حالا حوزه زبان فارسی به سه کشور ایران و افغانستان و تاجیکستان، آن هم با وجود مشکلاتی، محدود شده است. اگر غفلت ادامه پیدا کند، بعید نیست در آینده نزدیک با مشکلات بیشتری روبه‌رو شویم. به همین دلیل باید به فارسی زبان‌ها، به گویش‌های زبان فارسی، به ادبیات فارسی بیش از پیش توجه شود و ارفاق‌هایی صورت بگیرد تا خطری که زبان فارسی را تهدید می‌کند، کمتر و کمتر شود.

اوضاع نشر در افغانستان خوب بود، اما خراب شد

با سقوط دولت اشرف غنی و تسلط دوباره طالبان بر افغانستان، شاهد مهجورشدن بیش از پیش زبان فارسی و فارسی زبانان هستیم. طالبان قوانین سخت‌گیرانه‌ای برای چاپ کتاب ابلاغ کرده‌اند. آن‌ها واردات کتاب از کشورهای دیگر را هم تقریبا ممنوع کرده‌اند. هزینه چاپ کتاب به‌شدت افزایش داشته است و رسانه‌های افغانستان در طول بیست ماه گذشته که از بازگشت طالبان می‌گذرد، بارها از بسته شدن کتاب فروشی‌ها و انتشاراتی‌های باسابقه افغانستانی خبر داده‌اند. با این اوضاع، آیا می‌توان به آینده زبان فارسی و آنچه به ادبیات فارسی و نشر آن در افغانستان مربوط می‌شود، امیدوار بود؟ مظفری معتقد است خیلی نمی‌توان خوش‌بین بود: در دو دهه گذشته که در افغانستان آرامش بود، حوزه نشر در این کشور خیلی خوب رشد کرد. ناشران خیلی خوبی وارد میدان شده بودند و کتاب‌هایشان در نمایشگاه‌هایی که پیش از کرونا برپا شد، حضور داشت، اما در نزدیک به دوسال گذشته، به‌علت حضور طالبان، با مشکلات زیادی روبه‌رو هستیم که یکی از این مشکلات تعطیل‌شدن تعداد زیادی از انتشاراتی‌هاست. دانشگاه‌ها تعطیل شد. روشن‌فکران و تحصیل کردگان از کشور خارج شدند. خیلی از ناشران کار چاپ نمی‌کنند یا تمایل دارند انتشاراتی‌شان را واگذار کنند. واقعیت این است که داخل افغانستان امیدواری چندانی وجود ندارد. با این حال، برخی ناشران افغانستانی مانند آمو و عرفان در ایران حضور دارند که خوب فعالیت می‌کنند و امیدوارم این خلأ را جبران کنند. او صحبت‌هایش را این گونه ادامه می‌دهد: هنوز هیچ‌یک از برنامه‌های طالبان مشخص نیست. آدم نمی‌تواند قضاوت کند. همه‌چیز در پرده ابهام است، اما شواهد و قراین نشان می‌دهد اگر با همین شیوه و مشرب به کارشان ادامه بدهند، بی‌گمان مشکلات زیادی به وجود خواهد آمد. در افغانستان همه اقوام در خطر هستند، همه فرهنگ‌ها و ازجمله زبان فارسی که به‌هرحال زبان اصلی این مرز و بوم است. پشتونیزه‌کردنی که در این سال‌ها اتفاق افتاده است، خواه‌ناخواه مجال کار را برای فارسی‌زبانان و خود زبان فارسی تنگ خواهد کرد. اکنون نمی‌توان قضاوت کرد، اما این خطر بالقوه‌ای است که وجود دارد.

همه برای پاسداری از زبان فارسی مسئول‌اند

در این میان، چه وظیفه‌ای بر دوش نویسندگان یا ناشران ایرانی است؟ مظفری پاسخ می‌دهد: خواه‌ناخواه وظیفه و مسئولیتی برای ناشران ایرانی وجود دارد. زبان فارسی یک زبان واحد به‌هم‌پیوسته است. اگر یک قطعه از این پازل کم شود، همه مجموعه دچار خطر می‌شود. زبان فارسی که دچار غفلتی طولانی شده است، نباید بیش از این دچار زوال شود. هرکس به اندازه سهم خود، چه نویسندگان، چه ناشران، چه فرهنگیان و نهادهای فرهنگی و چه سیاست‌مداران، همه باید تلاش کنند که ابهامات و کاستی‌های موجود به‌نحوی رفع شود. همه مسئولیت دارند، نه فقط یک شخص یا نهاد.

اقامت، شغل و دیگر دغدغه‌های نویسنده مهاجر

با همه این صحبت‌ها، تاکنون تعامل خوبی بین نویسندگان و شاعران افغانستانی و انتشاراتی‌های ایرانی وجود داشته است و نویسندگان شناخته‌شده‌ای مانند عالیه عطایی با نشرهای بنامی چون چشمه کار می‌کنند و شاعران خوش‌قلمی مثل الیاس علوی که به جبر زمانه از وطن فارسی دور است و ساکن کشوری انگلیسی‌زبان، تمایل دارند آثارشان را در این مرز و بوم تنیده در زبان فارسی به چاپ برسانند. البته ابوطالب مظفری معتقد است تعامل وجود دارد، ولی مطلوب نیست. او می‌گوید: مسئله فقط چاپ کتاب نیست. انتشار کتاب فرایندی طولانی دارد که نویسنده باید در همه این فرایند حمایت شود تا بتواند با فراغ بال به کار نوشتن و سرودن مشغول باشد و محتوا تولید کند و آن را نشر دهد. این مراحل و فرایند طولانی، نادیده گرفته شده است. شاعران و نویسندگان ما از لحاظ اقامت و شغل و کار و مسائل روحی و روانی، مشکلات زیادی دارند، وگرنه با همه این مشکلات، چنانچه کسی کتابی را به مرحله چاپ برساند، درنهایت ناشری پیدا می‌شود که کتاب را چاپ کند.

کتاب خوان

چاپ دوم کتاب «امام رضا(ع) و مخالفان» به نمایشگاه رسید

کتاب «امام رضا(ع) و مخالفان» درباره چگونگی تعامل امام هشتم(ع) با مخالفان دین است که با تجدیدچاپ به سی و چهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران رسیده است. به گزارش ستاد خبری سی و چهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، این کتاب را بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی در ۲هزار نسخه در بخش ناشران عمومی و ناشران بین‌الملل و خارجی نمایشگاه تهران عرضه کرده است. کتاب «امام رضا(ع) و مخالفان» را سیدعلی بهشتی وند با تکیه بر مبانی و اصول و تعامل امام رضا(ع) نوشته است و به‌دلیل استقبال مردم از این اثر، امسال با چاپ مجدد در ۲هزار نسخه در نمایشگاه کتاب تهران در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت. در پشت جلد این کتاب آمده است: «یکی از دغدغه‌های جوامع انسانی، چگونگی مواجهه با مخالفان اعتقادی، مذهبی و سیاسی است که راه را در این مسیر هموار می‌کند. یکی از آن شایستگان امام مهربانی، علی بن موسی الرضا علیه السلام است که در تاریخ، چه دوست و چه دشمن او را سزاوار ستایش و رفتارش را سرمشق دانسته‌اند.» مؤلف کوشیده است نخست نمایی کلی از متون تاریخی و حدیثی ارائه دهد و فرقه‌ها و مذاهب و ادیان آن زمان را که به نوعی با امام رضا(ع) ارتباط داشته‌اند، دسته‌بندی و معرفی کند. در گام بعد، مبانی یا جهان بینی و اصول رفتاری ایشان استخراج و در پایان گونه‌های رفتاری و تعامل‌های امام با مخالفان به تفصیل بررسی و بیان می‌شود. این کتاب به دو بخش تقسیم شده است. بخش اول شامل دو گفتار درباره تعریف تعامل و عناصر و عوامل و مباحثی درباره تعامل امام رضا(ع) و مخالفان و روایات مربوط است. در بخش دوم فصل‌هایی درباره زمانه شناسی و وضعیت سیاسی جامعه اسلامی عصر رضوی و وضعیت اجتماعی و فرهنگی جامعه اسلامی عصر امام رضا(ع) با گفتارهایی شامل پیدایش فرقه‌ها و جریان‌های فقهی در دوره امام رضا(ع) و فرقه‌های کلامی و دین‌های غیر از اسلام تدوین شده است. کتاب به بیان روش‌ها و تعاملات امام رضا(ع) با مخالفان می‌پردازد و طی گفتارهایی از تعامل امام رضا(ع) با هارون و مأمون و مخالفان شیعی و تعامل ایشان با مخالفان اعتقادی و تعامل با اهل سنت و درنهایت تعامل با دگرکیشان سخن می‌راند. در مقدمه این اثر آمده است: «انسان کرامت ذاتی و شرافت جانی دارد و براین اساس آزادی و اختیار حق اوست. ریشه خشونت‌ها و مخالفت‌ها را می‌توان در زمین اندیشه‌های گوناگون جست؛ اندیشه‌هایی که سبب اختلاف در باورها می‌شود و آیین‌ها، مذاهب و فرقه‌ها و جریان‌ها را پدید آورده است.»

سی و چهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران از بیستم اردیبهشت آغاز به کار کرده است و تا پایان امروز، سی ام اردیبهشت ۱۴۰۲، در مصلای امام خمینی(ره) و هم‌زمان به‌صورت مجازی در ketab.ir ادامه دارد.

در «شب شعر غیرت» رخ داد

شعرخوانی شاعران آیینی برای شهید الداغی

رضا میرزاده

رویداد

شاعران آیینی کشور در وصف شهید و شهادت و نیز شهادت شهید الداغی شعر خواندند.

این مراسم با عنوان «شب شعر غیرت» پنجشنبه شب، ۲۸ اردیبهشت، با حضور شماری از شاعران آیینی و مسئولان در سالن همایش‌های آستان قدس رضوی برگزار شد.

یکی از حاضران این برنامه، سیدامیرحسین قاضی‌زاده هاشمی، معاون رئیس جمهور بود که در سخنانی، همه شهیدان را شهدای امر به معروف و نهی از منکر دانست. رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران با بیان اینکه انسان‌هایی مانند ما اهل حرف هستند و شهدا اهل عمل بودند، افزود: هر کشته‌شدنی شهادت نیست. کسی شهید است که دشمنان خدا او را بکشند. اول طاغوتی ایجاد می‌شود و در مقابل آن طاغوت، مؤمنی قیام می‌کند و به شهادت می‌رسد. قاضی‌زاده هاشمی با اشاره به شهادت شهید الداغی بیان کرد: غیرت انسانی و فطری و تربیت دینی شهید الداغی به او اجازه نداد ظلم را ببیند و از کنارش عبور کند. وجه مشترک همه شهدا، غیرتمندی آن‌هاست.

معاون رئیس جمهور در بخش دیگری از سخنانش گفت: عنصر مشترک دیگر بین شهدای ما زمان‌شناسی است. آن‌ها وقتی ظلم آشکار می‌بینند، تردید نمی‌کنند و در همان لحظه عمل می‌کنند. او همچنین با اشاره به شهر شهید الداغی اظهار کرد: سبزوار شهر غیرتمندان است و اولین قیام در برابر تجاوز فراگیر خارجی (در مقابل مغول) هم با موضوعی مشابه همین موضوع و در همین شهر اتفاق افتاد. مغولان به ناموس مردم رحم نمی‌کردند و غیرت جوانان سبزواری این موضوع را تحمل نکرد و قیام سربه‌داران شکل گرفت.